

תעוד חברים ברשם-קול

ארכיון מעין-צבי

דוד גרד

זכרונות חיים

בשנים 1922 - 1993

27.7.1993 : הוקלט בשנת

50,51 : מספריקלטות

דוד גרד : עריכה ע"י

שולמית קוגלמן : ראיון ע"י

הודפס בנובמבר 2000

דוד גרד

נולד ב-20 בנובמבר 1922 ב-Moravska Ostrava צ'כיה.

הורים: איגנץ (יצחק) וסלי גרד GERAD אחיות: פרידה, רוזה, אווה
כולם ניספו בשואה.

עליתי ארצה באפריל 1939 במסגרת עליית הנוער.
הכשרה שנתיים בבאר טוביה אצל משפחת האס (יהודה ופנינה) אשר הצטרפו
בשנת 1950 למעין צבי.
במעין צבי בתחילה רכז ענפי חקלאות (רפת, פלחה) ב-1948 פעילות במסגרות
רכוש נטוש – במיוחד קציר תבואות.
1950 רכז מפעל "טנטורה" הפיכת 1400 דונם להשקיה בערוגות מפולסות
לצורך גידול גרעינים לבעלי חי.
1950-51 מדריך במשק צעיר ראש הנקרה.
1951-55 הקמה ותפעול של מפעל לייבוש אספסת בעמק חפר
59 – 1955 4 שנים ריכוז משק במעין צבי.
63- 1959 מחזור נוסף במפעל אספסת במסגרת "גרנות"
67- 1963 -- תקופה נוספת של 4 שנים בריכוז משק.
71- 1968 ריכוז מחלקה חקלאית אזורית ב"גרנות" – בהמשך
75- 1971 אחראי להקמת משחטה לתרנגולי הודו "הוד חפר" והפעלתה.
78 - 1975 אחראי לפרוייקט הקמת חדר האוכל ואולם מופעים במעין צבי.
88 - 1980 רכז קורסים במחלקה לפעילי משק במדרשת רופין.
מ- 1989 במעין צבי אחראי לענייני מקרקעין, מיסים וכד'.
עוזר למרכז המשק

המשפחה כולה במעין צבי לשמחתנו הרבה:

דוד – ורה

<u>ילדים:</u>	עדנה	עירית	חנן
<u>נשואים ל:</u>	דויד	מנחם	תמי

<u>נכדים:</u>	מיה, נועה	רביב, ערן	אורי, רוני
	הגר, שחר	עמי, גלי	עמית

דוד גרד

26 ביולי 1993

סיכום עצמי בעקבות ראיון קודם ברשם-קול

המראיינת: שולמית קוגלמן

ברוב שנותי עסקתי בחקלאות והקמת פרוייקטים. הקשר לחקלאות התחיל עם עליתי ארצה במסגרת עלית הנוער מצ'כיה ואני בן 16. היה זה בשנת 1939, כשחברתנו הגיעה למושב באר-טוביה ונקלטנו אצל משפחות המושבניקים. מזלי הטוב הפגיש אותי עם משפחת האז – פנינה ויהודה – זוג אנשים נהדרים איתם קשרתי יחסים מיוחדים. הקשר בינינו התהדק עוד יותר לאחר שהוברר לי כי כל משפחתי נספתה בשואה.

בשנתיים בהם עבדנו במושב רכשנו בסיס ברוב העבודות בחקלאות. וכך קרה שבעבור תקופה קצרה יחסית במעין מילאו חברי הגרעין תפקידים בניהול הענפים החקלאיים. הייתי רפתן, פלח, רועה צאן ועוד. אולם העבודה בקיבוץ נראתה לנו משעממת מאוד אחרי יום עבודה מגוון אליו התרגלנו במושב. אך מצב זה לא נמשך אצלי זמן רב.

בתום מלחמת השחרור נוספו למשק קרקעות בסדרי גודל שלא היינו רגילים להם, אחרי עונת הקציר הראשונה של תבואות חורף וקיץ באדמות הנטושות נוצרה בעיה של זריעת השדות מחדש.

בשנים הראשונות אחרי קום המדינה שרר מחסור גדול בגרעינים להזנת בעלי חיים, גודל הרפתות והלולים היה מוגבל בהתאם ליכולתו של כל משק לגדל תירס, דורה, שעורה וכד' לתצרוכת עצמית עמדו לפנינו שתי אלטרנטיבות: הראשונה – אז המקובלת – היתה לזרוע שטחים גדולים של אלפי דונמים בננב והשניה – להפוך במהירות את שטחי הקרקע הקרובים להשקיה ועיבוד אינטנסיבי ולבצורה זו להגדיל את היבולים המתקבלים.

בחרנו באלטרנטיבה השניה. 1400 דונם אדמות טנטורה, הפכנו בקיץ אחד לשטח שלחין. התכנית היתה של מהנדס קרקע, צימרמן שמו, אשר תכנן השקיה בערוגות מפולסות באר"ב. עזרה רבה קיבלנו ממודד מוסמך, דוד נודל מפרדס-חנה. השותפים שלי לביצוע הפרויקט, היו גם חברנו יוסל שרצר, שמואל תמנה ועלי הראון ז"ל. הגיאולוג תוראל (ויצסק) קבע בהצלחה מקום

לקידוח באר, בקיץ 1950 יישרנו את השטחים לערוגות מפולסות בשיפועים של עד 2 פרומיל, ביניו בריכת אגירה ותעלות השקיה להעברת המים באורך כשל 7 קילומטר, מצופות בשכבת בטון. ציפוי בטון של התעלות בוצע ע"י תבנית מיוחדת שנבנתה במסגריה שלנו. המבצע זכה לפרסום רב בארץ, הקוריוז – בהיבט לאחור – הוא שהקושי הגדול ביותר שהיה בפרויקט הזה, היה השגה של 150 טון מלט, שהיה דרוש לציפוי תעלות ההשקיה כי גם במלט היה מחסור גדול בארץ. כל כמה ימים עמדתי בתור ב"מרכז החקלאי", שם חילקו את ההקצבות למשקים כדי לקבל 3-4 טון מלט.

בטנטורה העניינים נכנסו למסלול והתברר שהחלטתנו היתה נכונה. יבול הגרעינים לדונם היה פי עשרה בהשוואה לדונם בנגב, מה עוד שהקרקע בנגב לא ניתנה למשקים בקביעות. נוסף לכך בעית הבצורת סיכנה כל שנה מחדש את היבולים. הערוגות המפולסות שימשו אותנו 17 שנים עד שהפכנו את השטח להשקיה בהמטרה. זאת בעקבות מדיניות חסכון במים. נושא המים הפך להיות בעיה ארצית.

בראש הנקרה

לראש הנקרה הגעתי בשנת 1950, ושימשתי מדריך משקי לקיבוץ הצעיר. חברי הגרעין שעלו שם להתישבות היו צעירים מאוד וללא כל נסיון בחקלאות, כך שהמעט שידעתי היה לעזר רב מבחינה כלכלית ואף חברתית. הבעיה העיקרית היתה חוסר הקביעות של האוכלוסיה במקום, כל יום אי (בסופי שבוע שהייתי בבית) לא הייתי בטוח מי יחזור וכמה חברים יגיעו. את היותי רפתן שמרתי בסוד, כי האחריות לבעלי-חיים הבטיחה לפחות את שובם של אלה שטפלו בהם. בסך הכל האווירה במשק היתה יפה ונעימה, אך לא כולם עמדו בלחצים של הוריהם בעיר והתחלופה היתה גדולה. כך למשל נכשלה הנטיעה הראשונה של מטע בננות כי האחראי עזב. לא היה קשה להבחין בתנאים האידיאליים ממש לגידול בננות באזור, אולם רק אחרי שכנוע רב הסכימו לנטוע שטח פעם נוספת. בפרוטוקול של ועדת המשק נכתב במפורש שנטועים 10 דונם בננות "בשביל דוד". עזרו לי בשכנוע הבננצייקים שלנו: יוסף גורס ז"ל זאב בלוק, יוסל ליטוויץ. עד היום ענף הבננות הוא מהגדולים והרווחיים בראש הנקרה.

במשקי עמק חפר

בתחילת 1953 התחלתי לעבוד במשקי עמק-חפר, היום "מפעלי גרנות". זכותי להיות שותף להקמת המפעל האזורי הראשון, הוא המפעל לייבוש אספסת. היינו שלושה חברים שקיבלנו על עצמנו משימה לא שיגרתית בתקופה ההיא. את הצוות ריכז משה נוטקין (גבעת חיים), חיים חדותי (עין שמר) היה מנהל החשבונות ואנוכי איש שדה. קמח אספסת שנתקבל אחרי הקציר בשדות המשקים ויבוש הירק במפעל הוא חומר איכותי רב להזנת בעלי חיים, במיוחד בגלל אחוז החלבון שבו. בתחילה קצרנו את האספסת במקצרות רגילות, אספנו במגוב קיצצנו את הירק בקומביין כשמסאית נוסעת לידו. שיטה זו גרמה להפסד של עלים רבים וכתוצאה מזה הפחתה של אחוז החלבון בקמח האספסת. אולי גם מענין לציין שהיינו הראשונים – אחרי חברת חשמל והמשטרה שהורשינו להשתמש בקשר אלחוטי, מאחר שחלק ניכר של השדות היו לאורך הגבול של "הפס הירוק" וגבלו עם שדות הערבים, הירדנים שמעבר לגבול דאז.

שיטות העבודה השתכללו בתקופה השניה שלי באספסת. בין שתי הקדנציות בשנת 1960 נשלחתי עם עוד שני חברים – אשר שטיין מהזורע וגבי פלד מרגבה – לסיור לימודי באירופה שנמשך חודשיים וחצי. טיפלנו בנושאים שונים בנייהם תחמיצים, שעורה לבירה וגם אספסת. באנגליה ראינו ציוד חדש המונע הפסדים של עלי אספסת וכתוצאה מכך נרכשו הקומביינים עם עגלות נגררות, שיטה שפועלת עד היום. המפעל התרחב, וכשהוקמו מפעלים נוספים של "גרנות" הועבר גם מפעל אספסת לחצר המפעלים מול גן-שמואל. תקופת הקדנציה השניה שלי באספסת נמשכה גם כן כ-4 שנים, מ-1961 עד 1964.

מרכז משק

פעמיים כיהנתי בתפקיד מרכז משק, כ-4 שנים בכל פעם. בפעם הראשונה היה זה בין שתי הקדנציות באספסת, את הפעם השניה סיימתי עם התקף לב באוקטובר 1967. בשנות החמישים לא היה תפקיד מרכז המשק מוגדר די הצורך, קיבלתי את התפקיד משלמה שטנגר, שריכז את העניינים במשך שנה אחת. בעיקר היה צורך לתאם בין ענפי המשק בכל הנוגע לאמצעי ייצור כמו כוח-אדם, כלי עבודה, מדיניות השקעות וכד'. בתקופה השניה התרכז עיסוקו של מרכז המשק יותר בעניינים כלכליים, כמו

ייצוג מול מוסדות חוץ, הפעלת יוזמות חדשות, הבטחת מכסות ייצור וכד'. מצבי הבריאותי אילץ אותי לקחת פסק זמן מפעילותי האינטנסיבית. אולם בשנת 1969 קיבלתי את הצעת "מפעלי גרנות" לנהל את הועדה החקלאית של המפעלים האזוריים. החקלאות היתה בתקופה זו בפריחתה מכל הבחינות: הכלכלית, המקצועית והארגונית. זו האחרונה היתה גם הבעייתית ביותר, עקב ריבוי המוסדות והארגונים שטיפלו בנושאים ובעיות של המגדלים, מקצועיים כלכליים וגם שיווקיים.

בתחילה התרכזה הפעילות של הועדה החקלאית בריכוז של מכסות ייצור ע"י החלפה בין המשקים, לדוגמה, במעין-צבי היו בזמנו בענף הלול מספר ענפי משנה היתה לנו מדגרה קטנה, לול עופות לרבייה, לביצי מאכל וגם פטימים לבשר, כתוצאה מחילופי מכסות ייצור קיבלנו מכסה גדולה של גידול תרנגולי הודו. כך בכל הענפים במשקים כולם, 40 במספר. היה קושי רב במו"מ עם המוסדות הרבים שהיו קשורים לעניין בצורה זו או אחרת וכולם פעלו לטובת המשקים: המרכז החקלאי, התנועות, משרד החקלאות, מינהל ההדרכה, הארגונים המקצועיים, מועצות ייצור ושיווקי ועוד. בענף הלול ספרתי 17 מוסדות שהיו קשורים לענין. ב"גרנות" פעלנו להקמה ובארגון שירותים לענפי חקלאות באותם המגזרים בהם השותפות האיזורית הצדיקה רכישה כלים מבחינה כלכלית ומקצועית. לדוגמה: הקמנו מחסן מרכזי של חומרי הדברה, רכשנו ציוד ריסוס, ארגנו הוצאת זבל מהלולים, יסדנו בית אריזה לפרחים "אביב" בשיתוף עם מגדלים פרטיים. כחבר הנהלת "גרנות" ריכזתי גם מספר חדשים את הארגון כמחליפו של משה גרוסמן אשר חלה לפתע ונבצר ממנו למלא את התפקיד. במסגרת הועדה החקלאית הקמנו את ההתארגנות לענף הלול וועדות מגדלים לכל ענפי המשק כגון כותנה, רפת, אספסת, עצי פרי נשירים, סובטרופים ועוד. כתוצאה מפעילות זו הפכה החצר של גרנות לכתובת ומרכז של חקלאי הקיבוצים השותפים.

בתקופה בה ריכזתי את הפעילות החקלאית ב"גרנות" הורגש הצורך הדחוף במשחטה לעופות משלנו. העופות של "גרנות" שווקו אז ל"מילועוף" של משקי המפרץ. האיחורים ודחיות של קבלת העופות שם גרמו נזקים כבדים למשקים עד כדי כך שכדאיות הענף הועמדה בסכנה. אחוזי הפחת היו גבוהים מהמקים עד מאוד העליתי אז את ההצעה להקים משחטה אזורית משלנו. אחרי דיונים ובירורים הוקמה לבדוף משחטת, "הודחפר" שהיתה גם לשותפות ראשונה באזור בין קיבוצים (60%) ומושבים (40%).

המשחטה

לתי לטפל בהקמת המשחטה. נעזרתי הרבה בכל העניינים הפורמליים וחוקתיים בעוזי פיינרמן ז"ל שהיה בזמנו חבר כנסת וחבר הועדה הכלכלית בה. נזקקנו לאישורים של מוסדות רבים. בנושאים המקצועיים רכשתי מידע אצל דוד שפורר, איש יקר וטוב-לב בעל משחטה בירושלים. שפורר פתח לפני את כל ספריו ורישומיו והודות לו למדתי את העניינים הבסיסיים של הענף ונמנעו תקלות רבות. תכנון הציוד והמבנים הופקדו בידי המחלקה הטכנית של הקה"א, הציוד ברובו הוזמן בחו"ל. בנושאים טכניים עמד לצדי אברהם שוהם חבר עין החורש ונציג המושבים בהנהלתו היה גדליה גל מכפר ויתקין. מהתחלה תכננו את המשחטה לפי תקנים המאפשרים גם יצוא לאירופה ולארה"ב, בארץ קיבלנו אישורי כשרות משני הרבנים הראשיים, הרב גורן והרב עובדיה יוסף. הדבר לא היה פשוט כל כך, בגלל המתח ששרר אז בין שני הרבנים, אולם בעזרתו של רבה של זכרון-יעקב הרב עזריאל יקותיאל הסתדר גם מבצע מסובך זה.

נתקבל אישור של השירותים הוטרינריים באירופה וגם אישור U.S.D.A. ובשעה טובה יצקנו אבן פינה למשחטה בדיונות שבשטח התעשייה של עמק חפר, וכעבור שנתיים פחות שבועיים מיום זה באביב 1975 הפעלנו את המשחטה. בראש המברכים היה חיים בר-לב, אז שר מסחר ותעשייה. בתקופת ההרצה, כחצי שנה ניהלתי גם את הייצור והשיווק וכבר בתקופה ראשונה זו עלה בידינו לייצא לאירופה בשר בשווי של \$ 600.000. לאנשים רבים אני חב תודה על עזרתם בהקמת המפעל. עזרו לי בעניינים מקצועיים מנהליים וגם כלכליים. הודיתי להם בסיום תפקידי ב"הוד חפר" ותודתי נתונה להם גם היוםחד.

הקמת חדר האוכל

במחצית שנת 1975 אחרי סיום תפקידי במשחטה, חזרתי הביתה והוטל עלי תפקיד חדש – הקמת חדר אוכל. היתה כבר תוכנית של המחלקה הטכנית של התק"ם לפיה היינו צריכים לבנות בשלבים, בתחילה משני צידי חדר האוכל הישן (הצריף הגרמני) ואחרי כן לפרק את הצריף ולאחד את שני האגפים החדשים. התברר שלמעשה היתה זו תכניתו של גבי גרזון – אז תלמיד לאדריכלות. הסכמתי לקבל את האחריות לפרויקט בתנאי שנתחיל הכל מחדש. עניין בחירת התכנית היה מלווה בויכוחים רבים, לעיתים גם לא

נעימים. בתקופה זו היתה בקיבוצים אחדים בניה של חדרי אוכל בעיצומה, על כן אספנו קודם כל את מירב האינפורמציה ובנוסף לניסיון שרכשתי בבניית המשחטה, היה לי מאוד ברור איך לא לבנות ומאילו דברים להישמר במיוחד. היה לי ברור שניהול פרויקט בצורה המוצעת הוא מרשם בטוח לכישלון. והיתה גם מתגשמת האזהרה שקיבלתי ברוב המשקים "מי שהיה אחראי לבניית חדר אוכל בקיבוץ אוכל תמיד בבית".

הצעתי נתקבלה והוסכם להתחיל מבראשית: נבחרה ועדת חדר אוכל שהיה לה יפוי כוח מהאספה הכללית, כמובן במסגרת תקציבית שנקבעה. הרכב הועדה אותה ריכזתי, היו: עוזי גרכט, גרשון תמנה, אלה דירקטור, מיכה וייל ויוסי ישראלי והחברים שיתפו פעולה לכל אורך הדרך, בתכנון וגם בזמן הביצוע.

ראשית כל הזמנו מספר הצעות אצל אדריכלים שונים. נתקבלו ארבע הצעות, מהם נבחרה זו של האדריכל אהוד שחורי מחברת "אפשטיין". הצעתו היתה בהחלט בלתי שיגרתית, אך יפה ופונקציונלית מכולן, אולם, מיד התחיל ויכוח גדול: למי למסור את הביצוע?

היה מי שדרש להוציא מכרזים ל"סולל בונה" ו"מקורות". נבדקה גם ההצעה לבצע את הבניה בניהול עצמי, אך בסופו של הדבר מסרנו את הבניה לחברת "אפשטיין". לשולמית שהיתה אז מזכירה: כתוצאה מהחלטה זו התפטר הגזבר שדגל בהוצאת המכרז ל"מקורות" ו"סולל בונה" והוא ברוגז איתי עד ליום הזה! לאחר בדיקה יסודית של כתב הכמויות שהוכן על ידי החברה המבצעת חתמנו חוזה שכלל לוח זמנים וגם מחיר סופי.

היתה זו ללא ספק, אחת העיסקות הטובות ביותר שעשינו. בקווים כלליים: המחיר התבסס על מחירי שוק של כתב הכמויות, פלוס 13% רווח קבלני ו 5% בלתי צפוי מראש. תנאי תשלום היו 60% בתקופת הבניה ו 40% בתשלומים חודשיים ל-30. חודש החל מגמר הבניה. בעיסקה נכלל עוד שיפוץ המטבח, חדרי הקירור, מתקן הקיטור וכל ענייני תשתית כמו מים, ביוב, חשמל, טלפונים ועוד. בענייני ריהוט טיפלנו בעצמנו בנפרד.

לשבחו של הגזבר דאז, גדעון פיליפס, אני חייב לציין שבהסכמתו השקטה הצלחנו "להגניב" לתוך הפרויקט את אולם המופעים שהיה בתכנית מוגדר כ"שטח מקורה" בלבד. מאחר וכל ענייני התשלום נקבעו מראש, הובטח שהבניה תתבצע ברצף, העבודה התנהלה באווירה טובה ובהרמוניה מלאה בין כל הנוגעים לעניין. כך עלה בידינו לקיים כבר באביב 1978 – סדר פסח ראשון בחדר האוכל החדש ועוד לפני כן הפעלנו את אולם המופעים. בהמשך פירקנו

את הצריף ששימש חדר אוכל עד אז, ובמקומו בנינו את הכניסה המזרחית עם תאי דואר, שירותים ומעברים למטבח. חברת "אפשטיין" נהגה בהגינות מירבית וקורקטית עד הפרט האחרון.

ריכוז קורסים במדרשת רופין

אחרי סיום פרוייקט חדר האוכל עברתי לעבודה מסוג שונה לגמרי ולא רגיל בשבילי, ריכוז קורסים במדרשת רופין. לא הייתי בטוח שאוכל להשתלב בעבודה זו, כי עד אז עסקתי תמיד בעניינים ביצועיים כשבסופו של הדבר רואים את התוצאה והמוצר הסופי. חשבתי שבגמר כל קורס מתפזרים התלמידים והדבר היה כלא היה. ביקשתי תקופת ניסיון של מספר חודשים כדי להחליט. לבסוף נשארתי ברופין 7 שנים כחבר צוות של המחלקה לפעילי משק. ריכוזי עשרות קורסים, בעיקר כלכליים, קורסים פיננסיים, השתלמויות של רכזי ענפים ונושאים כמו שיווק, ביטוח וימי עיון שונים. בסוף הקדנציה – גם כאן היו שתיים – ריכוזי את המחלקה, בה התקיימו גם הקורסים האקדמיים לרכזי משק ומנהל עסקים. עבורי היתה זו תקופה מעניינת מאוד, למדתי מהמפגשים עם המרצים הרבים בזמן הכנת תוכניות הלימודים וגם מאלפי התלמידים – סטודנטים מכל רחבי הארץ ומכל התנועות ההתישבותיות.

אתר הדייג

אחרי מדרשת רופין שבתי חזרה לעבוד בבית, בכל השנים האחרונות חיפשתי עבורנו מפעל נוסף ל"סקופוס", אולם ללא הצלחה. למרות שהדבר היה נחוץ לנו כאוויר לנשימה מבחינה כלכלית, תמיד נמצאו סיבות לדחות את ההצעות. אני מצטער מיוחד על כך שנדחתה הצעה ריאלית להקמת מפעל לדפוס תביות (סטיקרים). ההצעה היתה מבטיחה מאוד מכל הבחינות, אולם בהשפעת בעלי תפקידים במשק דאז, הוחלט "שאין לנו צורך במפעל שני" (!) חבל כי כל התשתית היתה כבר מוכנה. נפגעתי מאוד מדחיית ההצעה וההנמקה כי אין צורך במפעל שני. החלטה מסוג זה אפשר היה לקבל לפני שהשקעתי עבודה כה רבה בחיפוש מפעל.

בתקופה זו הופיע אצלנו קבוצה של אנשים מאזור רעננה-הרצליה. רובם בעלי תואר אקדמאי, רופאים, עו"ד ואחרים שהיו משוגעים לנושא "דייג בחכות" בראשם ד"ר אליהו וויור ביקש להקצות להם מקום ולפתח בו את האתר שישמש מרכז דייג. חברנו עלי הראון ז"ל, שלצערנו לא זכה להאריך ימים,

טיפול בהתקשרות ראשונית אתם, אולם מצבו הבריאותי לא אפשר לו להמשיך והוא פנה אלי שאמשיך במקומו.

יחד עם צוות חברים, ביניהם אלפרדו וג'ורא גרזון התחלנו בתנאים פרימיטיביים למכור כרטיסי כניסה ודגים לאלה שלא הצליחו לדוג בעצמם. בתחילה נראה הנושא מבטיח. בגלל ראשוניותו קיבל פרסום בתקשורת ומשפחות רבות באו לבלות ים בחיק הטבע. בשיתוף עם עורכו של הירחון "אל היס" אילן גור התחלנו בתחרויות ארציות לדייג עם פרסים בהם השתתפו מאות דייגים חובבים. יו"ר השופטים היה מוקה לימון שעזר לנו בארגון ובקביעת תקנון התחרויות.

ראינו באתר הדייג התחלה של פרויקט תיירותי גדול יותר. אולם בהמשך העניין התפתח בכיוונים לא רצויים. הקהל התחלף ואתו גם האווירה. התחלפה גם ההנהלה שלנו של האתר וציפיותינו להצלחה כלכלית לא התגשמו. מסבות שלא כאן המקום לפרסם המשכנו להפעיל את האתר.

נושא הקרקעות

מכל העניינים בהם עסקתי במשך עשרות השנים, החשוב ביותר בעיני ללא כל ספק הוא נושא הקרקעות. מאחר וענייני קרקע הינם והיו גם בעבר רגישים מאוד. הפעילו לא התפרסמה זה ברבים על דפי "היומן".

התחלתי לטפל בנושא הקרקעות עוד לפני קום המדינה, כשהיינו תלויים בפיקדי "פיק"א" שהיו מקציבים לנו כל שנה מחדש חלקות קרקע בכברה לגידולי בעל. כל שנה נקבעו מחדש גבולות השטחים כדי להבטיח שלא תהיה לנו "חזקה" על הקרקע. כל שנה חתמנו מחדש חוזה חכירה רק אחרי שהחזרנו ובטלנו רשמית את החוזה הקודם.

עם קום המדינה ב- 1948 חל שינוי דרסטי בכל הקשור בנושא מקרקעין. אם עד אז היו ברשותנו כ- 800 דונם של פיק"א נוצר מצב שהיינו חייבים לעבד שטחי הקרקע נרחבים של הכפרים הנטושים בין זיכרון יעקב לעתלית. במשימה זו התחלקנו עם המשקים הותיקים באזור, גן שמואל ושדות ים. נוסף לכך יצאנו לקצור יבולים באזור וילהלמה. לפי היכולת של הספק הכלים שהיו בידנו ולפי סידור של המוסדות שניהלו את הרכוש הנטוש. כמובן לא הזנחנו קרקעות בסביבת הבית. ענייני קרקעות באזור טופלו בשנים הראשונות ע"י "ועד ישובי השומרון" שמושבו היה בחדרה שם היינו נפגשים עם נציגי המשקים וקובעים מין סידור עבודה כשהמגבלה היחידה היתה כמות הציוד שהיתה ברשותם של המשקים. מצב זה השתנה במהרה כשעלו

להתישבות משקים חדשים – מעגן-מיכאל, נחשולים, דור והמושבים בין עתלית לחיפה. חוף הכרמל היה הראשון ש"זכה" לתכנון המוסדות החדשים. מתכנון זה סבלנו לא מעט כי למוסדות המתכננים לא היה כל ניסיון קודם. חברת פיק"א התפרקה והקרקות הועברו לקרן הקיימת לישראל. לפני פירוקה החכירה לנו פיק"א בחוזה לזמן ארוך כ- 1800 דונם, בשטח זה נכלל איזור המגורים ושטח לעיבוד חקלאי בנולה ובכברה. דרשנו וקיבלנו תוספת קרקע בטנטורה, אולם נוצר מצב מוזר: המשקים החדשים של הקיבוץ המאוחד היו מתוכננים ל- 120 משפחות בו בזמן שאנחנו שהשתייכנו ל"חבר הקבוצות" היינו מוכרים ל- 80 משפחות בלבד. ההקצבות ליחידת משק (נחלה) היתה 30 דונם וגם היום) כך שבתקנון הראשון הוקצבו לנו 2400 דונם בלבד.

במשך שנים רבות התנהל המו"מ על גודל משבצת הקרקע שלנו עם מינהל מקרקעי ישראל, מוסד אשר מנהל כיום את קרקעות המדינה, הקרן הקיימת ורשות פיתוח מול החוכרים. בשנות השבעים הראשונות נמדדו לראשונה כל השטחים באזור ואז התברר גם למוסדות שאנחנו מעבדים שטח גדול בהרבה מהמתוכנן. השטחים העודפים הוגדרו כ- "עודף משבצת" ובמשך תקופה ארוכה חתמנו חוזים תלת שנתיים. המשכנו לעבד את כל השטחים וניהלנו את מלחמתנו בעקשנות וללא הפסקה עד שבשנת 1985 אחרי מו"מ ארוך אושרה לנו משבצת הסופית בועדת הקרקעות העליונה על בסיס של 120 יחידות לפי 38 דונם לנחלה. התוספת של שמונה דונם ליחידה אושרה בהתחשב עם סוגי הקרקע, כפי שהצגנו זאת.

עדיין לא הסתיימה כל המלאכה. על מנת לסיים רשמית את כל "הפעולות", נדרשנו לבטל את החוזים עם פיק"א, לשחרר את הקרקעות משכנתאות משנים קודמות ולהחליף חלקות של בעלי קרקע פרטית שבגבולות המשבצת. וכך הגענו בסופו של הדבר בשעה טובה לחתימת "החוזה לדורות" – ל- 49 שנה – ואופציה ל 48 שנים נוספות ב- 19 בנובמבר 1992. תוקף החוזה הוא מ- 1991 עד שנת 2040 והוא כולל שטח של 4,600 דונם, שזה למעשה 38.84 דונם לנחלה. במסגרת המשבצת לא כלולים: שטח של אדלר 252 דונם אותו אנו מחזיקים בזכות עסקת רכישת 60% מעלות הקרקע בשנת 1971 ועליו נחתם חוזה נפרד ועוד 30 דונם אדמה פרטית שלנו – חלקות צמודות לאזור המגורים. חוזים מיוחדים לזמן ארוך נחתמו על הקרקע לתעשייה, לסקופוס והמוסך. מחוץ למשבצת אנו עדיין חותמים חוזים זמניים על כ- 100 דונם.

כמו כן, לא סוכם עדיין גורל שטח המדרון המערבי ושטח הביצה המשמש כיום מאגר אופרטיבי לבריכות הדגים. ולסיכום: אם עלי לעשות מין חשבון נפש מה עשיתי ומה פישלתי, הרי את כל מעשי ישפטו אחרים. אני עצמי, ילד שהגיע ארצה בגיל 16, אשר איבד את כל משפחתו בשואה, הרי היה לי הרבה הרבה מזל. בשנים הראשונות בארץ, פשוט לא תפסתי את גודל האסון – אולי בזכות משפחת האז. זכיתי להקים משפחה במעין-צבי ולאושרי כולם כאן. ורה, אישתי – רעיתי מלווה אותי בכל הפעילויות בפרגון ובהתעניינות. אנחנו כבר ב"גיל הזהב" נהנים לראות את נכדינו בשטח. נראה לי שאושר גדול מזה לא קיים. רק שיהיו כולם בריאים!
